

**BENSZERHIBA**

# Szegregáció a közoktatásban



*motiváció*

• MŰHELY •

**Szűcs Norbert**

SZTE JGYPK

Művelődéstudományi Intézet

Motiváció Oktatási Egyesület

# Az előadás vázlatja

---

- Hátrányos helyzetű tanulók sikertelenségének okai
- Szelektív iskolarendszer kialakulása, megjelenési formái
- A szegregáció következményei
- Megoldási lehetőségek

# Hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikertelenségének okai

---

## □ Szociális helyzet

- Eszközhiány (játékok, számítógép, Internet, könyvek), tanulóter hiánya
- Korai pénzkereseti kényszer
- Taníttatás nyílt és rejtett költségei

# Hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikertelenségének okai

---

- Az iskola és a szülők kapcsolata
- Tanulási motiváció, mobilitási minták hiánya
- Pedagógiai gyakorlat
- Nyelvi hátrány
- Egészség, táplálkozás, devianciák
- A szülők mentális állapota
- 
- 
-

# Szelektív iskolarendszer

---

- A különböző társadalmi státuszú tanulókat elkülönítve oktatják (az általános iskolában)
- Célja elvileg a képesség szerinti válogatás, a valóságban azonban a kedvező és a kedvezőtlen családi háttérrel rendelkezőket különítik el

# Szelektív iskolarendszer kialakulása

---

## □ Szabad iskolaválasztás

- Lakóhelyenként körzeti iskolák, de bárhová jelentkezhet a szülő
- Visszafordíthatatlan hungaricum?

## □ Az iskolák választási lehetősége

- A körzeten kívüli jelentkezőkből válogatnak
- Jogszabály szerint a hátrányos helyzetűeket kell előnyben részesíteni (nincs ellenőrzés, ki jelentené?)

# Szelektív iskolarendszer kialakulása

---

- „Illegális” iskolai felvételiztetés (elbeszélgetés, ismerkedés, játékos feladatok)
  - Nem alkalmas a képességek mérésére, a jó családi háttér ismerhető meg ezek alapján
  - A képességek sokfélék (melyiket mérjük?)
  - Kisiskoláskorban a képességek aktuális fejlettségéből nem lehet a jövőbeni fejlettségre következtetni, a tanulók akár többször is helyet cserélhetnek (persze a kezdeti tapasztalatok mind a tanár, mind a tanuló részéről meghatározóak lehetnek)

# Szelektív iskolarendszer kialakulása

---

- Területi különbségek a szülők iskolai végzettségében
  - Város és falu különbségei
  - „Kertváros” és „slumosodó negyedek”
  - Leszakadó térségek
- Önszelekciós mechanizmus a szülők részéről
  - Nem íratják erős iskolába iskolai kudarcokkal rendelkező szülők gyermekeiket
  - Tájékozatlanság (Melyik a jó iskola? Mi a különbség? Fontos ez?)
  - Költségek (sítábor?)



# Szelektív iskolarendszer kialakulása

---

- „White flight” (lábbal szavazás)
  - Ha a roma/hátrányos helyzetű tanulók aránya eléri a 20-30%-ot egy iskolában, a szülők „kimenekítik” gyerekeiket, mivel ki tudják fizetni az utazás költségeit
  - A szegregáció nem etnikai alapú probléma, de erősebben érinti a roma tanulókat

# Az elkülönítést támogató megoldások

---

- Iskolarendszeren belüli különbségek
  - Települések közötti különbségek
  - 6 és 8 évfolyamos gimnázium
  - Speciális tantervű iskolák
  - Egyházi és alapítványi iskolák

# Az elkülönítést támogató megoldások

---

- Iskolán belüli különbségek
  - Tagintézmények, telephelyek közötti különbségek
  - Tagozatok közötti különbségek
  - Osztályok közötti különbségek (a, b, c – sorrend)
  - Osztályon belüli elkülönítés (utolsó pad)
  - Működési renddel összefüggően pl. eltérő csengetés
  - Magántanulók

# Szegregált iskolák, osztályok jellemzői

---

- ❑ Tanulással szembehelyezkedő szubkultúra (motiválatlanság)
- ❑ Az elvárt tudás csökken (Pygmalion-effektus)
- ❑ Tanári kontraszelekció (a tanárok terhelése nő, fluktuáció)
- ❑ Tanári munka minősége csökken (fokozott terhelés, kiégés)
- ❑ Rossz infrastrukturális körülmények

# Nagyvárosi gettóiskolában végzett akciókutatás tapasztalatai

---

- Kvázi magántanulói rendszer
- Országos szinten extrém rossz eredmények
- Analfabetizmus, funkcionális analfabetizmus
- Engedélyezett dohányzás
- Tanári kiégés, erőszak
- Önbecsülés elvesztése

# A szelektív iskolarendszer következményei

---

- Csökkentett minőségű oktatásban részesülnek a hátrányos helyzetű tanulók, az iskola nem csökkenti a szegény családok gyermekeinek hátrányait, hanem felerősíti azokat, vagyis az iskola a felemelkedés ellen hat
  - PISA-vizsgálat, a családi háttér hatása az iskolai teljesítményre kiemelkedően magas
  - Nem (csak) etnikai probléma

# A szelektív iskolarendszer következményei

---

- ❑ A gazdasági fejlődést visszafogja (pl. alacsony iskolázottságú munkaerő foglalkoztatása)
- ❑ Alacsony hatékonysággal hasznosul a közpénz, a közösségi kiadások magasak

# Az elfeledett integráció

---

- Korábbi intézkedések kivezetése (IPR)
  - Többletforrások
  - HH tanulók intézményen belüli, intézmények közötti arányos elosztása
  - Tanulóközpontú pedagógiai módszerek
- Újabb szelekciós mechanizmusok (pl. Hídprogramok)

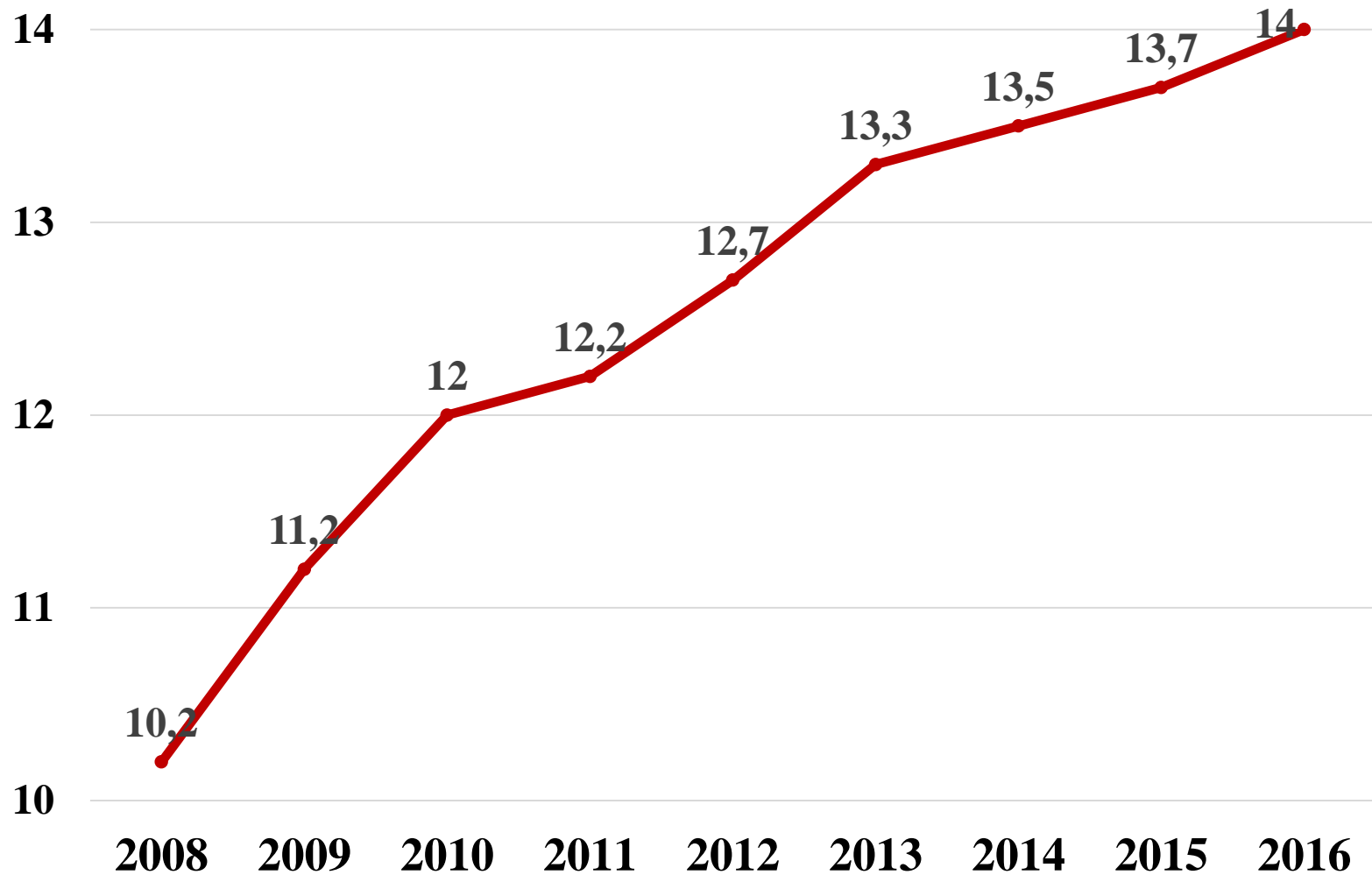


# Az elfeledett integráció

---

- Egyházi iskolák térnyerése
  - Az egyházi iskolák aránya 68%-kal nőtt 2010-2014 között (Hermann-Varga, 2016)
  - Állami iskolák az egyháziak támogatásának 36%-át kapják (Ercse, 2018)
  - Kedvezmények, előnyök (pl. tankönyvválasztás, „körzet” kevés kööttséggel)
- A centralizált rendszer (KLIK, majd KK) diszfunkcionális működése
- Kormányzati kommunikáció kettőssége (pl. szegregációs perek)

# Általános iskolák aránya (%), amelyekben legalább 50%-os arányban vannak roma tanulók (Ercse, 2018)



---

**Mit lehet tenni?**

# Területi különbségek: sok/többsikolás települések

---

- A tanulók társadalmi összetétele települési szinten kellően heterogén
- Felhasználható tapasztalatok (Fejes-Szűcs, 2018)
  - Nyitás stratégiája: az iskola vonzóbbá válik a jobb társadalmi pozíciójú szülők, s gyermekeik körében
  - Zárás stratégiája: a szegregált intézmény megszüntetésével az elkülönített tanulókat átirányítják kedvezőbb státuszú, heterogén közösségekbe
    - Azonnali vs. felmenő rendszer
    - Komplex átalakítás (pl. Hódmezővásárhely)
    - Hátránykompenzáló támogató programok (pl. mentorprogram, tanoda)

# Területi különbségek: kistelepülések

---

- Diszfunkcionálisan működő kisiskolák
  - Kihasztnálatlan férőhelyek
  - Pedagógushiány
  - Leromlott, hiányos infrastruktúra
  - Alacsony oktatási minőség
- Erőforrások koncentrációja a magasabb oktatási minőség érdekében
  - Iskolaközpontok, esélyegyenlőségi fókusszal
  - Buszoztatás

# Általános rendelkezések

---

- ❑ Szegregációellenes jogszabályok betartása
- ❑ Egyházi iskolák túlffinanszírozásának és körzeteinek rendezése
- ❑ Szelekciós pontok csökkentése (pl. hat- és nyolcosztályos gimnáziumok, Hídprogram)
- ❑ Pedagógusképzés, gyakorló iskolák újragondolása
  - ❑
  - ❑
  - ❑
- ❑ Szegregáció lebontása vs. az oktatási rendszer teljes átalakítása
- ❑ Minimális feltétel teljesítése: tanulók arányos elosztása

# ÉN VÉTKEM



Helyzetkép az oktatási szegregációról

Szerkesztette:  
Fejes József Balázs  
Szücs Norbert

# TÉVHITEK

AZ OKTATÁSI SZEGREGÁCIÓRÓL

# MENTORTÁRSAS

Társasjáték a hátrányos helyzetű tanulók iskolai életútjáról







# RENDSZERHIBA

Építsetek jobb iskolarendszert!

---

**Köszönöm a figyelmet!**

[www.motivaciomuhely.hu](http://www.motivaciomuhely.hu)

[szucs.norbert@motivaciomuhely.hu](mailto:szucs.norbert@motivaciomuhely.hu)